

**CONSTITUTIONS OF THE WORLD FROM THE LATE 18TH
CENTURY TO THE MIDDLE OF THE 19TH
CENTURY, CROATIAN, SLOVENIAN AND CZECH
CONSTITUTIONAL DOCUMENTS 1818 – 1849,
EDITED BY DALIBOR ČEPULO, MIRELA KREŠIĆ,
MILAN HLAVAČKA, ILSE REITER**

De Gruyter, Berlin / New York, 2009., 301. str.

Zbirka dokumenata *Croatian, Slovenian and Czech Constitutional Documents 1818 – 1849* dio je serije *Constitutions of the World from the late 18th Century to the Middle of the 19th Century. Sources on the Rise of Modern Constitutionalism* koju izdaje ugledna njemačka izdavačka kuća *De Gruyter* s podružnicom u New Yorku specijalizirana za društvene i humanističke znanosti, a uređuje ju prof. dr. Horst Dippel sa Sveučilišta u Kasselu. Ta izdavačka serija prati razvoj moderne ustavnosti u nizu zemalja s ciljem da znanstvenicima iz društvenih i humanističkih znanosti omogući kvalitetan uvid u dokumente ključne za razvoj ustavnosti na različitim prostorima i time ujedno podrži poredbeno proučavanje. Valja reći i to da se knjiga pojavila nakon višegodišnje pripreme tijekom kojeg su vremena objavljeni dokumenti bili dostupni na mrežnoj stranici projekta *The Rise of Modern Constitutionalism* koji vodi prof. dr. Horst Dippel.

Ovu višejezičnu knjigu (u knjizi se rabe hrvatski, slovenski, češki, njemački i engleski jezik) uredili su stručnjaci iz više zemalja. Hrvatske je dokumente uredio prof. dr. Dalibor Čepulo s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu uz suradnju dr. Mirele Krešić i Dunje Pastović, slovenske dokumente uredila je dr. Mirela Krešić uz pomoć dr. Arne Mavčiča iz Ljubljane s Ustavnog suda Republike Slovenije, dok je češke dokumente uredio prof. dr. Milan Hlavačka sa Zavoda za češku povijest Karlova sveučilišta u Pragu.

Određeno čuđenje izaziva odabir urednika serije da u isti svezak uvrsti austrijske nasljedne zemlje te Kraljevinu Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju koja je pripadala u ugarski "korpus" i imala vlastitu tradiciju ustavnosti. Ipak, unatoč različitostima zajednički širi politički okvir tih zemalja i kulturna bliskost zacijelo su dovoljno opravdanje za njihov zajednički obuhvat.

Hrvatski su dokumenti u knjizi najbrojniji i zauzimaju najviše prostora. Uključeni su (donosimo skraćene, a ne izvorne naslove dokumenata) *Zahtjevanja naroda* od 25. ožujka 1848., *Uredba bana Josipa Jelačića o izboru zastupnika i*

sastavu Hrvatskog državnog sabora (1848.), zatim akti Hrvatskog sabora *Rezolucija o uniji sa Srpskom Vojvodinom* (1848.), *Rezolucija o načelima odnosa prema Ugarskoj i Austriji* (1848.), *Rezolucija o načelima sporazumijevanja s Ugarskom* (1848.), *Zakon o položaju i ustroju Vojne krajine i pravima i obvezama krajišnika* (1848.), *Zakon o ukidanju kmetstva i uređenju dotadašnjih kmetских obveza* (1848.), *Zakon o općoj poreznoj obvezi* (1848.) te nacrti zakona izrađeni u saborskim odborima *Nacrt i obrazloženje zakona o županijama* (1849.), *Nacrt zakona o državnom vijeću* (1849.), *Nacrt zakona o odnosu trojedne kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije prema Austrijskoj Carevini* (1849.) i *Nacrt zakona o osnovnim pitanjima vezanim uz Hrvatski sabor* (1849.).

Važno je da su uključene i inačice nekih od tih dokumenata na njemačkom (akti Sabora koje je kralj trebao sankcionirati predloženi su mu na njemačkom jeziku) i to *Forderungen der Nation* od 25. ožujka 1848., akti Sabora *Resolution des kroatischen Landtags über die Union mit der serbischen Woiwodenschaft* (1848), *Resolution des kroatischen Landtags über die Prinzipien der Beziehungen zu Ungarn und Österreich* (1848), *Resolution des kroatischen Landtags über die Prinzipien der Verhandlungen mit Ungarn* (1848), *Gesetz des kroatischen Landtags über die Stellung und die Einrichtung der Militärgränze und die Rechte und Pflichten der Grenzer* (1848), *Gesetz des kroatischen Landtags über die Aufhebung der Hörigkeit und die Regelung der bisherigen Pflichten der Hörigen* (1848), *Gesetz des kroatischen Landtags über die allgemeine Besteuerung* (1848) te dva nacrti zakona izrađena u saborskim odborima *Gesetzentwurf über die Organisation des Staatsrates* (1849) i *Gesetzentwurf über die Beziehung des dreieinigten Königreichs Dalmatien, Kroatien und Slawonien zur Österreichischen Gesamtmonarchie* (1849).

Od slovenskih dokumenata obrađeni su redom *Stanovska ustava Kranjske* (1818), *Dodatek k peticiji dunajske družbe „Slovenija“* (1848), *Peticija Matije Majarja Ziljskega* (1848), *Dodatek k peticiji Matije Majera Ziljskog* (1848) i *Besedilo programa Zedinjene Slovenije* (1848). Osim što su dani na slovenskom jeziku *Verfassungspatent von Krain* (1818), *Petition Matija Majer* (1848) usporedno su dani i na njemačkom jeziku. Od dokumenata na njemačkom jeziku dani su *Slowenische Petition* (1848), *Verfassung von Krain* (1849) i *Landtags-Wahlordnung für das Herzogthum Krain* (1849).

Češki dokumenti podijeljeni su na tri podcjeline – češku, moravsku i šlesku. U češkoj podcjelini obrađeni su *Kabinettschreiben des Kaisers Ferdinand I. an Freiherrn von Pillersdorf vom 23.3.1848.*, *Die erste Prager Petition* (1848), *Allerhöchste Erledigung der zweiten Prager Petition vom 8. April 1848, in Prag eingetroffen am 11. April 1848*, *Die zweite Prager Petition* (1848), *Verfassung von Böhmen* (1849), *Landtags-Wahlordnung für das Königreich Böhmen* (1849). Prva četiri dokumenta

dana su usporedno i na češkom jeziku. Od moravskih dokumenata obrađeni su *Verfassungsentwurf für Mähren* (1848) odnosno verzija na češkom *Návrh zřízení pro Markhrabství Moravské* (1848) i *Verfassung von Mähren* (1849) te *Landtags-Wahlordnung für die Markgrafschaft Mähren* (1849). Naposljetku, izneseni su šleski dokumenti *Verfassungsentwurf für Schlesien* (1848), *Verfassung von Ober- und Niederschlesien* (1849) i *Landtags-Wahlordnung für das Herzogthum Ober- und Niederschlesien* (1849).

Izdanje se zasniva na izvornim dokumentima ili, u slučaju nedostatka izvornog dokumenta, na vrelu koje je najbliže izvorniku. Zbog što boljeg očuvanja njihove izvornosti dokumenti su podvrgnuti samo najnužnijim redakcijskim zahvatima. Svaki od dokumenata popraćen je bilješkama na jeziku koji prati jezik dokumenta na koji se odnosi. Bilješke uključuju podatke o izvorniku na kojemu je zasnovana objavljena verzija i instituciji u kojoj se čuva te – ovisno o zemlji – i o drugim objavljenim izdanjima u kojima se pojavljuje pojedini dokument te o kontekstu u kojemu je nastao. U iscrpnim bilješkama uz hrvatske dokumente upućuje se i na razlike u odnosu na druga objavljena izdanja. Uvodni tekstovi uz dokumente pojedinih zemalja daju kratak pregled razvoja ustavnosti u njima do polovice 19. stoljeća te popis temeljne literature. Na kraju izdanja uvršteno je petojezično kazalo najvažnijih pojmova.

Valja navesti da su dokumenti na hrvatskom jeziku u nas već objavljeni u opsežnom izdanju Hrvatskog državnog arhiva iz Zagreba *Hrvatski državni sabor, I – IV* (Zagreb 2001. – 2008.) koje je priredio dr. Josip Kolanović sa suradnicima te u izdanju *Hrvatski politički pokret 1848.-1849. Izabrani dokumenti* (Zagreb 2006.) koje je priredio nedavno preminuli povjesničar dr. Tomislav Markus. Nadalje, usporedno s tiskanim izdanjem dokumenata koje prikazujemo izišla je i knjiga dr. Tomislava Markusa *Hrvatski politički pokret 1848. – 1849., Izabrani dokumenti na njemačkom* (Zagreb 2009.) u kojoj su objavljeni dokumenti na njemačkom jeziku. Od tih se knjiga, obrada dokumenata u izdanju koje ovdje prikazujemo razlikuje ponajprije u znatno iscrpnijoj obradi (na mali se broj dokumenata bilo lakše koncentrirati), što se osobito odnosi na usporedbe s različitim objavljenim verzijama pojedinih dokumenata. Stoga će ovo međunarodno izdanje poslužiti i ambicioznijim domaćim i stranim istraživačima.

Dakako, osobito je važno i to što pojavljivanje hrvatskih ustavnih dokumenata u izdanju uglednog europskog izdavača ne samo da olakšava njihovu dostupnost zainteresiranim istraživačima u inozemstvu, već doprinosi i međunarodnoj prepoznatljivosti Hrvatske koju se uobičajeno percipira kao mladu naciju nastalu 1991. Ugled izdavača i razvijeni sustav distribucije jamči široku prisutnost knjige u svjetskim knjižnicama te njezinu zastupljenost u različitim

bazama podataka, što potvrđuje već i rutinsko pretraživanje na mreži. S time je povezana i još jedna osobitost knjige koju smo na neki način i uvodno spomenuli. Naime, objavljeni dokumenti (uključujući i faksimile izvornika kojih u knjizi nema) mogu se i dalje naći na mrežnoj stranici www.modern-constitutions.de, čime postaju dostupni gotovo svima i ujedno otvoreni pretraživanju elektroničkim putem. Na toj se stranici nalaze i ustavni dokumenti iz 51 zemlje iz Europe, Sjeverne i Južne Amerike i Afrike.

Zbog svega navedenog predstavljenu knjigu možemo ocijeniti kao vrijednu i uspješnu, a njezino pojavljivanje vrlo bitnim za dostojno predstavljanje hrvatske pravnopovijesne i političke baštine na međunarodnome planu.

Ivan Kosnica, dipl. iur.